

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Погріщук Галини Борисівни

на дисертаційну роботу **Захарченка Олега Володимировича**

на тему: «Управління біоресурсами в аграрному секторі економіки: теорія,
методологія, практика»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Ознайомлення з дисертацією Захарченка О.В. дає змогу сформулювати такі узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей логічної структури, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дисертаційного дослідження, результати якого виносяться на захист.

Актуальність обраної теми дослідження

Протягом тривалого історичного періоду в економічній науці для пояснення економічних процесів було розроблено значну кількість теорій і моделей. З метою побудови певної моделі основні чинники абстрагуватися від другорядних, котрі мають вплив на досліджуване явище, і лише згодом, на їх основі, можна було зробити об'єктивні висновки. Другорядним, який довгий час не враховувався, вважався екологічний чинник та потреби збереження та раціонального використання біоресурсів в аграрному секторі.

Зважаючи на важливість виробництва якісної, екологічно безпечної сільськогосподарської продукції, продуктів харчування та сировини для їх виробництва, виникає потреба щодо практичного розв'язання проблем аграрного сектора економіки та розробки й реалізації ефективного механізму управління біоресурсами, дослідження потребують як теоретико-методологічні так і практичні аспекти. Відтак дисертаційна робота Захарченка Олега Володимировича є своєчасною та актуальною.

1365
07.09.20

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційні дослідження здійснювалися у відповідності до плану науково-дослідних робіт Одеської державної академії будівництва та архітектури за темами: «Ефективний розвиток виробничо-господарської діяльності підприємств трансформаційної економіки (за видами економічної діяльності)» (номер державної реєстрації 0108U010760), де опрацьовано методологічні, проектні та прикладні засади управління розвитком біоресурсів і природокористування в аграрному секторі економіки; «Проблеми розвитку менеджменту та маркетингу будівельного сектора економіки півдня України в умовах становлення ринкових відносин» (номер державної реєстрації – 0106U000951), в частині теоретичних та концептуальних основ управління біоресурсами в аграрному секторі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Основні результати, наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, достовірні та впливають із результатів дослідження.

Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження слугують всезагальні філософські методи – діалектичний метод пізнання стосовно соціально-економічних та екологічних процесів в їх розвитку, взаємозв'язку та взаємозалежності. Автором дисертації логічно визначені мета та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні, методологічні та методичні підходи щодо їх виконання, розроблено відповідні пропозиції, які в комплексі вирішують важливу наукову проблему. Особливо варто відзначити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Результати дослідження отримані автором особисто. Дисертація Захарченка О.В. є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному та прикладному рівні. Робота логічно побудована та вдало структурована. Зміст роботи та

рівень висвітленої проблеми свідчать про різносторонню, і водночас комплексну наукову компетентність її автора. Дисертаційна робота побудована на великому масиві статистичної інформації. Викладене засвідчує обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі.

Наукова обґрунтованість положень і результатів дослідження Захарченка О.В. також підтверджується апробацією на всеукраїнських та науково-практичних конференціях, а також повнотою використаної інформації. Дисертаційну роботу позитивно характеризує системність підходу, логічна послідовність і аналіз причинно-наслідкових зв'язків, що дозволило авторові вирішити поставлені завдання.

Наукова новизна отриманих результатів

Автором вирішено важливу науково-прикладну проблему – концептуальне обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробка методичних й прикладних рекомендацій щодо наукового забезпечення управління біоресурсами аграрного сектора економіки, а саме:

- науково обґрунтовано дуальну природу системи управління біоресурсами аграрного сектору економіки;

- обґрунтовується методологічна єдність наукового пізнання управління біоресурсами в аграрному секторі економіки та екологізації виробничо-господарською діяльністю в планетарних, економіко-блокових, національних, регіональних та суб'єктно-господарюючих масштабах;

- розроблено методологічне забезпечення пізнавальної та перетворювальної місії використання світового досвіду з управління біоресурсами аграрного сектора, зокрема в частині належності сільської громади до етноутворюючих одиниць (конвіксії), що значною мірою впливає на соціально-економічну управлінську результативність;

- удосконалено трактування економічної категорії «управління біоресурсами в аграрному секторі», що на відміну від інших, відображає

найзагальніші та найістотніші явища реальної економічної дійсності предметно цілеспрямованого ведення в сільському господарстві виробничо-господарської діяльності, множинність соціально-економічної та екологічної результативності якої в процесі використання довкілля в перспективі забезпечує як відновлення та нарощування біоресурсів, так і збереження та удосконалення природних ресурсів;

– розвинуто методологічні засади оцінювання результативності управління стосовно різних об'єктів з використанням комплексу методичних підходів (цільового, витратного, процесного, багатоаспектного, поведінкового, ринкового, фінансового), що має універсальний характер та дозволяє всебічно віддзеркалювати управлінську результативність, враховувати особливості функціонування досліджуваних суб'єктів, проявляти релевантну властивість менеджменту для порівняння отриманих результатів та поставлених цілей;

– удосконалено методологічні підходи щодо аналізу ресурсного потенціалу управління біоресурсів в аграрному секторі економіки, що враховує взаємозв'язок економічних, соціально-демографічних, інституціональних та екологічних сфер життєдіяльності в сільському господарстві й передбачає міжгалузеве, територіально-просторове й приватно-громадське збалансування його інтересів в процесі виробничо-господарської та ринкової діяльності;

– розкрито науково-прикладні аспекти дослідження результативності управління біоресурсами в аграрному секторі економіки в комплексі, що охоплює його економічні, соціальні та екологічні результати, стан та тенденції яких в частині продуктивності використання землі та збереження її природної родючості та ін.;

– дістали подальшого розвитку теоретичні положення щодо взаємозв'язку біоресурсів з економічною та соціальною системами на основі кон'югації, що показує здійснення людиною внутрішньої структуризації й впорядкованості економічних процесів аграрного сектора економіки;

найзагальніші та найістотніші явища реальної економічної дійсності предметно цілеспрямованого ведення в сільському господарстві виробничо-господарської діяльності, множинність соціально-економічної та екологічної результативності якої в процесі використання довкілля в перспективі забезпечує як відновлення та нарощування біоресурсів, так і збереження та удосконалення природних ресурсів;

– розвинуто методологічні засади оцінювання результативності управління стосовно різних об'єктів з використанням комплексу методичних підходів (цільового, витратного, процесного, багатоаспектного, поведінкового, ринкового, фінансового), що має універсальний характер та дозволяє всебічно віддзеркалювати управлінську результативність, враховувати особливості функціонування досліджуваних суб'єктів, проявляти релевантну властивість менеджменту для порівняння отриманих результатів та поставлених цілей;

– удосконалено методологічні підходи щодо аналізу ресурсного потенціалу управління біоресурсів в аграрному секторі економіки, що враховує взаємозв'язок економічних, соціально-демографічних, інституціональних та екологічних сфер життєдіяльності в сільському господарстві й передбачає міжгалузеве, територіально-просторове й приватно-громадське збалансування його інтересів в процесі виробничо-господарської та ринкової діяльності;

– розкрито науково-прикладні аспекти дослідження результативності управління біоресурсами в аграрному секторі економіки в комплексі, що охоплює його економічні, соціальні та екологічні результати, стан та тенденції яких в частині продуктивності використання землі та збереження її природної родючості та ін.;

– дістали подальшого розвитку теоретичні положення щодо взаємозв'язку біоресурсів з економічною та соціальною системами на основі кон'югації, що показує здійснення людиною внутрішньої структуризації й впорядкованості економічних процесів аграрного сектора економіки;

– запропоновано наукові підходи щодо системної діагностики оточуючого та внутрішнього середовища аграрного сектору економіки, що, враховують значення сільського господарства як мультиплікатора розвитку інших сфер життєдіяльності національного господарського комплексу;

– розроблено пропозиції щодо розвитку багатокладності в аграрному секторі економіки, що базуються на існуючому розподілі праці між сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами та господарствами населення;

– обґрунтовано науково-практичні рекомендації з відродження сільської соціально-побутової сфери, що ґрунтуються на необхідності виведення її на новий якісно вищий рівень ведення в силу вагомості впливу соціуму на результативність економічних та екологічних систем та ін.;

– визначено наукові підходи щодо підвищення добробуту сільського населення, що обґрунтовують цей управлінський важіль в якості чинника зростання соціально-економічної результативності використання біологічних та природних ресурсів в аграрному секторі.

У дисертації розкрито теоретичні основи управління біоресурсами в аграрному секторі (с.43-85); процес управління біоресурсами в аграрному секторі висвітлено як соціально-економічна категорія (С.43-64); визначено взаємозв'язок біоресурсів з економічною та соціальною системами на основі кон'югації (С.85-98).

Автором обґрунтовано методологічні засади управління біоресурсами в аграрному секторі (С.102-196). Здійснено аналіз стану та визначено тенденції розвитку управління біоресурсами в аграрному секторі (С.200-263); проведено діагностику макро- та мікроекономічних умов управління біоресурсами в аграрному секторі; оцінку економічної та соціальної результативності управління біоресурсами в аграрному секторі (С.234-263).

На основі проведених досліджень сформовано концептуальні основи управління біоресурсами. Здійснено аналіз розвитку багатокладності в аграрному секторі як чинника підвищення соціально-економічної

результативності біоресурсів аграрного сектора (267-297); обґрунтовано пріоритети державної регуляторної політики з управління біоресурсами в аграрному секторі (С.297-315); зосереджено увагу на відродженні сільської соціально-побутової сфери як базової складової ефективного управління біоресурсами в аграрному секторі (С.315-328).

У дисертації запропоновано та обґрунтовано основні напрями підвищення соціально-економічної результативності управління біоресурсами, соціально-економічного добробуту сільського населення; економічної ефективності управління біоресурсами (С.332-365), а також обґрунтовано інноваційно-інвестиційне забезпечення управління екологічним розвитком біоресурсів (365-382).

Достовірність положень і висновків, сформульованих у дисертації, підкріплюється посиланнями на відповідні інформаційні джерела – наукові видання, законодавчі та нормативно-правові акти, офіційні дані, а елементи наукової новизни і результати дослідження, винесені на захист, підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації вимогам МОН України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

Практична значимість дослідження для науки і практики, впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого використання

Впровадження розроблених концептуальних, методологічних і організаційних основ управління біоресурсами сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності вітчизняного в аграрного сектору. Більшість положень дисертаційної роботи доведено до рівня методичних рекомендацій, практична реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності управління біоресурсами в аграрному секторі.

Результати дослідження прийнято до використання Комунальною установою «Одеський методичний центр освітніх ініціатив» (довідка № 08-38/425 від 08.10.2019 р.). Приватно-орендне підприємство «Вікторія» Новобузького району Миколаївської області використовує рекомендації

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

За темою дисертаційної роботи Захарченко Олег Володимирович опублікував 60 наукових праць, з яких 3 монографії, 33 статті у наукових фахових виданнях України та 5 – у періодичних виданнях інших держав, 16 тез наукових доповідей та 3 праці, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені і відображені основні положення і результати дослідження.

Елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях є достатньою.

Крім того, до позитивних моментів дисертації слід віднести велику кількість опрацьованого в процесі роботи матеріалу. Зміст дисертації вказує на глибоке вивчення автором різноманітних джерел, пов'язаних з проблемою формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою з дотриманням наукового стилю викладу його змісту. Робота характеризується цілісністю, змістовною завершеністю, логічною побудовою викладеного матеріалу. Мовностилістичне оформлення визначається об'єктивністю, зрозумілістю та лаконічністю. У роботі структурно поєднуються теоретико-методологічні аспекти висвітлення матеріалів дослідження з практичним характером розробок і рекомендацій.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (нараховує 275 найменувань на 29 сторінках), 22

додатки на 28 сторінках. Повний обсяг роботи викладено на 451 сторінках. Основний текст роботи становить 365 сторінки, містить 36 таблиць та 41 рисунок.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження та є ідентичним з результатами дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційні дослідження виконано на достатньому високому рівні, але в той же час є зауваження і дискусійні положення, які можуть бути публічно обговорені під час офіційного захисту:

1. Досить слушно автором зазначається, що усі цілі процесу управління біоресурсами і природокористуванням тісно пов'язані між собою та потребують належної уваги (С.73). Проте на рисунку 1.6.– «Дерево цілей» процесу управління біоресурсами і природокористуванням» не вказано які саме цілі та підцілі входять до нього, що потребує додаткового обґрунтування.

2. Уточнення потребує, розвинута ідея щодо раціоналізації організаційно-економічного механізму у системності підприємницької діяльності, що сприятиме підвищенню соціально-економічної результативності (С.95-96). Автору слід було б зосередити увагу на напрямках такої раціоналізації та пошуку забезпечувальних елементів системності

підприємницької діяльності у процесі використання біоресурсів та природокористуванні.

3. При опрацюванні методичного забезпечення оцінки результативності управління біоресурсами в аграрному секторі (п.2.2), автором приділено значну увагу питанню реалізації інноваційного процесу, інноваційного виробу, управлінню інноваціями (С.165-168). Втім недостатньо розкрито питання взаємозв'язку інноваційного та біоекономічного розвитку.

4. Третій розділ роботи «Стан та тенденції розвитку управління біоресурсами в аграрному секторі» значно посилюється б, за умови проведення аналізу управління екологобезпечних виробництвом та розглядом питання організації органічного руху як чинника збереження біоресурсного потенціалу аграрного сектору.

5. Сформульовані у роботі рекомендації щодо зростання соціально-економічного добробуту сільського населення (п.5.1), з метою підвищення соціально-економічної результативності управління біоресурсами мали б, на нашу думку, більшу практичну значущість, якщо б автор вказав конкретні інститути державної влади та місцевого управління, відповідальні за реалізацію сформульованих рекомендацій.

Проте зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Захарченка О.В. є одноосібною, завершеною науковою працею, що є результатом власних розробок автора, присвячених управлінню біоресурсами в аграрному секторі економіки. Тема роботи є актуальною і відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Результати роботи у своїй сукупності вирішують важливу наукову проблему. Зміст автореферату повною мірою відображає зміст дисертації. За науковою новизною, змістом, обсягом, теоретичним і практичним значенням та оформленням дисертаційна

робота «Управління біоресурсами в аграрному секторі економіки: теорія, методологія, практика» відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 (зі змінами і доповненнями) від 24.07.2013 р., а її автор Захарченко Олег Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Вінницького навчально-наукового

інституту економіки

Тернопільського національного

економічного університету

Г.Б. Погрішук

Г.Б. Погрішук